

Meghal a demokrácia ott, ahol felborul az erkölcs értékrendje. Gondoljunk a szélvi-harra! Elsőnek a port, a szemetet kapja fel s röpíti magasra, ám a termőföld marad, maradnia kell, mert belőle sarjad az élet.

Hit nélkül pedig semmire sem megyünk, hiszen a hit ereje cselekedetünk mozgatórugója. Gondoljunk csak a kisgyermekre: mivel hiszi, hogy képes átlábolni a sötét erdőn, egyhelyben toporog s hogy tehetetlenség szülte félelmét palástolja, önmagát bátorítva – kiabál. Mintha túl sokat kiabálnánk mi is!

Ismét fel kellene idézni Széchenyi elfeledett gondolatait:

„Nem az a legnagyobb bajunk, hogy annyi ellenségünk van, hanem az, hogy itt, magunk között agyarkodunk, beszélünk, mikor tenni kellene... Én korántsem vesztet-

Sándor János (1937) rendező. Budapesten született. Tan.: Színház- és Filmművészeti Főiskola, 1958–63. Mh.: 1963–64 Kaposvárott, 1964–66 Szegeden rendező, 1966–69 a kaposvári, 1969–72 a békéscsabai, 1972–75 a szegedi, 1975–79 a debreceni, 1979–82 a kecskeméti színház rendezője, 1982– a Szegedi Nemzeti Színház főrendezője. F m.: Egy elfeledett színgazgató. Nős. Gyermekai: Emese, Attila.

tem el még a reménységemet, egy nemzet élete ki nem oltható, s a magyar csak saját magát fogja meggyilkolhatni, más által meg nem gyilkolható!”

* * *

SZALAY ISTVÁN

Mit tartok időszerűnek 1848 örökségéből?

Először is időszerűnek tartom magát a kérdést. Talán mára eljutottunk oda, hogy 1848-at magát azzal a történelmi patinával vonta be a másfél évszázad, hogy érzelmeink és indulataink mellett az értelem is bevonul a hétköznapi gondolkodásunkba.

Nem mindig volt így. Az 50 éves évfordulón, 1898-ban bár túl voltunk a '67-es kiegyezésen, túl voltunk a millennium fényes megünnepelésén '48 emlékét még a politikai ellentétek árnyékolták be. A koronás magyar király, személyében azonos volt azzal, aki jóváhagyta a tizenhárom aradi vértanú halálos ítéletét. Még éltek a tanúk, éltek az emlékezők. A közvélemény erősen megoszlott a '67-esek, a '48-asok, a konzervatívok és a liberálisok között. A városháza előtti tér már a Széchenyi tér nevet viselte, ezt a teret már Klauzál térnek hívták, de Kossuthnak még nem volt szobra. Az Országgyűlés a nemzeti

Szalay István (1944) matematikus. Hegykőn született. Tan.: JATE, 1962–67. Mh.: 1967–68 a JATE gyakornoka, 1968–72 tanársegéde, 1972–78 adjunktusa, közben 1973–76 ösztöndíjas aspiráns, 1978–91 docense, 1981–86 a JATE TTK dékánhelyettese, 1986–87 a moszkvai Szttyeklov Matematikai Intézet vendégkutatója, 1991– a JGYTF tanára, 1992– tanszékvezetője, 1991–94 főigazgatója, 1993–94 a Szegedi Universitas elnöke, 1994– Szeged város polgármestere. Nős. Gyermekai: Andrea Anita, Pálma Patrícia és Balázs István.

többséggel szemben nem március 15-ét, hanem április 11-ét a törvények kihirdetését fogadta el nemzeti ünnepnek. A nemzet szívében emlékezett.

A 100 esztendő évfordulón 1948-ban már állt a Kossuth-szobor, amelyet Kossuth születése 100 évfordulójára 1902-ben állított

Szeged, de az emlékezést a II. világháború utáni belpolitika áramlatai uralták, osztozkodva '48 márciusának örökségén.

Ma már nem az „dönti el” a Széchenyi vagy Kossuth vitát, hogy az előbbi gróf volt, míg az utóbbi börtönt is szenvedett, hanem az, hogy mi az a pozitívum, amit közgondolkodásunkban fel tudunk mutatni úgy, hogy nem kell a tudományos munkákat böngeznünk. 1848 után jött az 1867-es kiegyezés, amit Széchenyi ugyan már nem ért meg, de ezzel jöttek a boldog békeidők, megalakult a felelős minisztérium Budapesten, rendszeressé váltak a pesti országgyűlések, létrejött a Nemzeti Bank, a polgárosodás előrehaladt, megszűntek a nemesi privilégiumok, az úrbéri viszonyok és ilyen értelemben közössé vált a teherviselés. Egyenlőség lett a törvény előtt polgári és vallási tekintetben, visszaszorult a cenzúra, nem elsősorban a politikai foglyok töltötték meg a börtönöket, a társadalom inkább az ipar fejlesztésével foglalkozott, az iparral amely nélkül csak félkarú óriás a nemzet. Az Osztrák–Magyar Monarchiában közös volt a hadügy, így katonáinknak nem egy „nemzeti őrsereg” tagjaként kellett, néha nem is itthon, a K. u. K. hadseregben szolgálni. Belefért viszont a monarchiába Magyarország és Erdély uniója.

Ez megadja a választ a Kossuth- vagy Széchenyi-vitára azzal, hogy Kossuth és Széchenyi a helyes. Milyen szépen fejezik ki ezt Szeged utca- és térelnevezései! Budapest felől jöve a Kossuth Lajos sugárúton a Széchenyi térre érünk, ahol a Városháza áll. Ha

oda belépünk és felmegyünk a díszterembe Ferenc József és Erzsébet egész alakos képe tekint ránk. Igaz, a történelem sebeket is gyógyít embereket, még uralkodókat is formál. Az 1879-es szegedi árvíz és az 1883-ig tartott, nemzetközi segítséggel végbement újjáépítés során az 1848-ban csak osztrák császár, 1879-ben már magyar királyként viselkedett, igazgatóvá vált a neki tulajdonított mondás: „Szeged szebb lesz, mint volt”. Ezek a boldog békeidők szimptomái, amelyekben a nemzeti forradalmakat és szabadságharcot leverő zsarnok a nép nyelvén „ferencjóska” lett, aki uralkodóként tudomásul vette, ha nem is örömmel, hogy Kossuth szobrot kapott Szegeden.

Mi maradt a boldog békeidőkből? Az első világháború után a csonka ország, amelyben megvalósult ugyan a „teljes” függetlenség, de ennek negyedszázada a második világháború csalókanak bizonyult reményei következtében epizódnak bizonyult és újabb négy évtized függőség következett. A XX. században szinte megismétlődött a XIX. század függetlenségi harca és annak kimenetele. Volt 1956, lett rendszerváltás. Tanuljunk belőle és függetlenségünket a békés fejlődésre, a szomszédokkal való kapcsolat harmonikussá tételére használjuk és akkor reményeink lehetnek arra, hogy a majdani Egyesült Európa, amelyben helyünket megtalálni mai legfontosabb teendőnk. Erre minden reményünk meg van és különösen fontos, hogy jövőnket kémlelve visszapillantsunk a múltra, tudva azt, hogy „historia est magistra vitae”.

* * *